

не состоят в браке и не подготовлены к роли матери. Как отмечает С.Н. Бурова, «материнство свалилось на них как бы невзначай, не в радость им материнство, а в обуз». Поэтому выход из сложившейся ситуации юные матери находят в избавлении от ребенка. На наш взгляд, уже в этом возрасте несовершеннолетние детоубийцы вполне способны сознавать социально-правовую значимость убийства вообще и детоубийства в частности.

Таким образом, считаем целесообразным снизить возраст уголовной ответственности по ст. 140 УК Республики Беларусь до 14 лет в связи с тем, что в этом возрасте девочка-роженица способна сознавать как фактические, так и социальные свойства деяний, направленных на причинение смерти своему ребенку.

Также следует обозначить проблемы, которые возникают при квалификации данного преступления, если оно совершено несколькими лицами, так как специальным субъектом является мать ребенка, а групповой квалифицирующий признак в анализируемой норме отсутствует. Например, когда в умерщвлении новорожденного ребенка с матерью участвуют другие лица (сожители, подруги, родственники). Согласно теории уголовного права действия таких лиц необходимо квалифицировать по ст. 140 УК Республики Беларусь со ссылкой на ст. 16 УК в зависимости от роли, которую выполнял соучастник. Вместе с тем закономерно возникают споры о гуманности и правильности такой оценки.

Вменяемость является неотъемлемой принадлежностью, свойством лица, подлежащего уголовной ответственности. Состояние женщины, при котором ее способность к рассуждению и оценке своих поступков ослаблена, является определяющим в характеристике преступного деяния, предусмотренного ст. 140 УК Республики Беларусь. Вместе с тем указанное состояние не связано с психическим заболеванием, так как в данном случае встал бы вопрос о невменяемости. В то же время беременность и роды, как физиологические процессы, серьезно изменяют психику женщины в плане ее реакции на окружающую действительность. Это состояние субъекта характеризуется эмоциональным стрессом; нервным потрясением; травматическим неврозом; реактивным состоянием, возникшим под влиянием психотравмирующих переживаний; аффективным переживанием, что определяет психотравмирующую ситуацию. В генезисе расстройства психической деятельности (в состоянии психического расстройства, не исключающего вменяемости) особую роль играют социальные условия, провоцирующие психотравмирующую ситуацию.

Необходимо отметить, что понятия «психотравмирующая ситуация» и «состояние психического расстройства, не исключающее вменяемости» не имеют четких границ. Они могут быть определены специалистами в каждом конкретном случае, в ходе комплексного исследования конкретной личности, исходя из конкретных обстоятельств совершенного деяния.

Так, субъектом преступления, предусмотренного ст. 140 УК Республики Беларусь, может быть только женщина, выносившая и родившая ребенка вне зависимости от своего правового статуса, т. е. как суррогатная, так и биологическая мать, достигшая 16-летнего возраста. Вместе с тем с развивающейся эмансипацией видится целесообразным поставить вопрос о возможности снижения возраста уголовной ответственности по ст. 140 УК до 14 лет.

Проведенное нами исследование осужденных женщин, виновных в убийстве новорожденного ребенка, позволило раскрыть его природу и механизм. Так, каждое второе убийство матерью новорожденного ребенка имело место в сельской местности: 18–24 года (73,3 %); 25–29 лет (13,3 %); 39–49 лет (6,7 %). Как правило, их совершали женщины из неблагополучных семей: около половины из них мотивами убийства ребенка назвали материальную несостоятельность, каждая третья – стыд за рождение ребенка вне брака или гнев родителей.

УДК 343.238.5:343.7

С.А. Сілаеў

ПРАЦЯГЛАЕ РАСКРАДААННЕ: ПЕРААЦЭНКА ПАДЫХОДАЎ

У савецкай і постсавецкай навуцы крымінальнага права юрыдычная канструкцыя працяглага злачынства (*delictum continuatum*) заўсёды была і дагэтуль застаецца перш за ўсё крымінальна-палітычным сродкам процідзеяння маёмасным злачынствам – раскраданнем ды вымагальніцтву. Гэта лёгка заўважыць, гледзячы на тыя прыклады працяглых злачынстваў, якія бяруцца аўтарамі падручнікаў ды навучальных дапаможнікаў па агульнай частцы пры характарыстыцы дадзенай разнавіднасці грамадска небяспечных учынкаў. Пры гэтым як тэорыя, так і судовая практыка трымаюцца збольшага змяшанай (аб'ектыўна-суб'ектыўнай) канцэпцыі працяглага злачынства, паводле якой для яго наяўнасці патрэбны як адзіны намер, накіраваны на дасягненне адзінай мэты і спароджаны адзінай матывацыяй, так і пэўнае спалучэнне знешніх прыкмет ды акалічнасцяў, сярод якіх – тоеснасць паводзінскіх актаў, іхняя прасторавая ды часавая павязь, адзінства аб'екта, прадмета, шкодных вынікаў і г. д.

У прымяненні да працяглых раскраданняў тым аб'ектыўным субстратам, што абумоўлівае юрыдычнае адзінства дзеяння, звычайна лічацца тоеснасць яго спосабу (формы) і адзінства крыніцы злачыннага ўзбагачэння. На гэтых пазіцыях, як і раней, стаяць найвышэйшыя судовыя інстанцыі ў многіх краінах СНД. Напрыклад, у п. 15 пастановы Пленума Вярхоўнага Суда Расійскай Федэрацыі ад 27 снежня 2002 г. № 29 «Аб судовай практыцы па справах аб крадзяжы, рабунку ды разбоі» гаворыцца: «Ад сукупнасці злачынстваў належыць адрозніваць працяглае раскраданне, якое складаецца з шэрагу тоесных злачынных дзеянняў, што ўчыняюцца шляхам адабрання чужой маёмасці з адной і той жа крыніцы, аб'ядноўваюцца адзіным намерам ды ўтвараюць у сваёй сукупнасці адзінае злачынства». Аналагічнае кіраўнічае тлумачэнне дае Вярхоўны Суд Рэспублікі Казахстан: паводле п. 12 яго нарматыўнай пастановы ад 11 ліпеня 2003 г. № 8 «Аб судовай практыцы па справах аб раскраданнях», «...вырашальнае значэнне пры размяжоўванні неаднаразовых злачынстваў ад працяглых мае накіраванасць намеру. Пры працяглым раскраданні вінаваты шляхам неаднаразовых адабранняў чужой маёмасці з адной і той жа крыніцы рэалізуе адзіны намер, накіраваны на завалоданне маёмасцю, дасягаючы загадыя намечанай мэты, што складае ў сукупнасці адно злачынства», тады як пры неаднаразовых пасяганнях на чужую ўласнасць ён «у кожным выпадку рэалізуе самастойна ўзніклы намер на адабранне чужой маёмасці».

Не адмаўляючы цалкам таго значэння, што маюць для кваліфікацыі раскрадання як працяглага яго форма і крыніца, мы ўсё ж не можам пагадзіцца з думкай, быццам дадзеныя крытэрыі адзінства дзеяння з'яўляюцца абавязковымі ўва ўсіх выпадках.

Аб адзінай крыніцы працяглага раскрадання пісалі амаль усе айчынныя аўтары, што займаліся дадзенай праблематыкай, але большасць з іх ніяк не вызначалі дадзенае паняцце, абмяжоўваючыся нейкім прыблізным пералікам. Нядзіўна таму, што ніколі не сціхалі спрэчкі наконт таго, ці выканана дадзеная ўмова, калі, напрыклад, раскраданне ўчынялася з розных палёў, што належаць аднаму калгасу, або з дзвюх суседніх садова-агародных дзялянак, або з розных аддзелаў універмага, або з кішэняў некалькіх пасажыраў у адным транспартным сродку і г. д. Няма згоды па дадзенаму пытанню і сярод супрацоўнікаў судова-следчых органаў: аналізуючы правапрямаяльную практыку, можна знайсці шмат прыкладаў, калі ў цалкам ідэнтычных сітуацыях давалася дыяметральна процілеглая кваліфікацыя раскраданняў, прычым абодва варыянты (і працяглае злачынства, і паўторнасць/сукупнасць) аргументаваліся спасылкамі на наяўнасць (ці адпаведна адсутнасць) той самай заповітнай «адзінай крыніцы».

Але справа не толькі ў тым, што дадзеная прыкмета, нягледзячы на яе ўяўную відавочнасць, не адпавядае ніякім патрабаванням фармальнай вызначанасці. Лічыць сёння адзіную крыніцу злачыннага ўзбагачэння за абавязковы элемент працяглага раскрадання – гэта значыць ігнараваць сучасныя крымінальныя рэаліі, калі ўсё часцей сустракаюцца раскраданні ў выглядзе «не зусім дармовага» завалодання чужымі грашыма. Даволі шырока распаўсюдзілася такая, напрыклад, з’ява, як гандаль рознымі фальсіфікатам, спалучаны з падманам спажывоўцаў. Пленум Вярхоўнага Суда Расійскай Федэрацыі недвухсэнсаво рэкамендуе кваліфікаваць гэтыя формы крымінальнага «прадпрыемніцтва» па нормах аб махлярстве (гл. п. 9 пастановаў ад 27 снежня 2007 г. № 51 «Аб судовай практыцы па справах аб махлярстве, прыўлашчэнні ды растраце»). Відавочна, аднак, што правядзенне па дадзенай катэгорыі крымінальных справаў ідэі аб працяглым раскраданні, што ўчыняецца абавязкова з адзінай крыніцы, спрычыніцца або да беспадстаўнага пераводу гэтых праяваў у катэгорыю адміністрацыйных дэліктаў, або да настолькі ж беспадстаўнага прымянення да іх правіл аб сукупнасці (паўторнасці), а ў канчатковым рахунку – да аб’ектыўнага стаўлення ў правіну. Вырабіўшы або прыдбаўшы партыю «смаленай» гарэлкі або, напрыклад, кантрафактнага адзення дзеля рознічнага продажу дадзенага тавару пад маркай сапраўднага, махляр мае адзіную мэту – атрымаць прыбытак ад сваёй супрацьпраўнай дзейнасці; ён можа прыблізна ведаць, колькі выручыць ад рэалізацыі ўсёй гэтай фальсіфікаванай прадукцыі, але колькі будзе пацярпелых, колькі падробкаў кожны з іх купіць і на якую суму – усё гэта чыстая выпадковасць. Крытэрыі адзінства крыніцы, з якой адбіраецца чужая маёмасць (грашовыя сродкі), тут адназначна не выконваецца, як бы мы яго ні разумелі; але, нягледзячы на гэта, кваліфікацыя ўчыненага па правілах аб працяглым злачынстве здаецца адзіна слушнай.

Менавіта таму, напэўна, Пленум Вярхоўнага Суда Расійскай Федэрацыі, даючы ў вышэйзгаданай пастанове «Аб судовай практыцы па справах аб махлярстве, прыўлашчэнні ды растраце» (п. 27, завуляванае азначэнне працяглага раскрадання ў буйных памерах), адыходзіць ад разумення яго як учыненага заўсёды з адной крыніцы і прапануе больш абцякальную фармулёўку: «Як раскраданне ў буйным памеры мусіць кваліфікавацца ўчыненне некалькіх раскраданняў чужой маёмасці, агульная вартасць якога перавышае 250 тысяч рублёў..., калі гэтыя раскраданні ўчынены адным спосабам і пры абставінах, якія сведчаць аб намере ўчыніць раскраданне ў буйным ... памеры». Гэта значыць, што адзіны намер можа быць канстатаваны не толькі на той падставе, што чужая маёмасць адбіралася з адной і той жа крыніцы, але і на падставе іншых аб’ектыўных даных. Аднак і ў гэтай пастанове, як відаць, сярод абавязковых прыкметаў працяглага раскрадання называецца тоеснасць яго спосабу (формы). Аналагічны падыход замацаваны ў п. 25 пастановаў Пленума Вярхоўнага Суда Рэспублікі Беларусь ад 21 снежня 2001 г. № 15 «Аб прымяненні судамі крымінальнага заканадаўства па справах аб раскраданнях маёмасці»: «...за працяглае раскраданне належыць лічыць неаднаразовае супрацьпраўнае дармовае завалоданне маёмасцю з карыслівай мэтай, якое складаецца з шэрагу тоесных злачынных дзеянняў, калі яны ўчынены пры абставінах, што сведчаць аб наяўнасці ў асобы агульнай мэты і адзінага намеру на раскраданне пэўнай колькасці матэрыяльных каштоўнасцяў».

Здаецца, што вымога тоеснасці дзеянняў як нязменнасці формы раскрадання занадта звужае сферу прымянення палажэнняў аб працяглым злачынстве. У прыватнасці, такі падыход не ўлічвае выпадкі перарастання злачынства ў цяжэйшае ў ходзе рэалізацыі намеру. Яшчэ больш, расійскі пленум сам рэлятывізуе крытэрыі юрыдычнай аднолькавасці эпизодаў злачыннага раскрадання, канстатуе, што сукупнасці няма, калі асоба, дзеючы з адзіным намерам, адну частку давераных яму каштоўнасцяў прыўлашчвае, а другую – растрочвае (гл. п. 19).

Таксама непрымальным здаецца трактаванне як абавязковай прыкметы працяглага раскрадання канкрэтызаванага намеру. Гэта робіць амаль немагчымым прымяненне дадзенай канструкцыі да махлярства з выкарыстаннем банкаўскіх карткаў ды так званых камп’ютарнага махлярства, бо на момант завалодання чужой банкаўскай карткай або атрымання неправамернага доступу да чужога рахунку злачынца амаль ніколі не ведае, якую канкрэтную выгаду ён атрымае.

Беручы пад увагу ўсё вышэйсказанае, лічым, што адзінай абавязковай прыкметай працяглага раскрадання (таксама як любога іншага працяглага злачынства) з’яўляецца адзіны намер, аб якім могуць сведчыць (у розных іх спалучэннях) самыя розныя фактычныя абставіны, у тым ліку адзінства крыніцы злачыннага ўзбагачэння, нязменнасць спосабу адабрання чужой маёмасці, выкарыстанне адных і тых жа акалічнасцяў ці стасункаў і г. д. Але ўсё гэта аб’ектыўныя ўласцівасці дзеянняў носяць факультатыўны характар.

УДК 343.2

Е.О. Сирякова

О НЕОБХОДИМОСТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ИНСТИТУТА УСЛОВНОГО ОСУЖДЕНИЯ

На протяжении становления государственности России и зарубежных стран наблюдался особый интерес научной общественности к вопросам совершенствования института условного осуждения.

Условное осуждение – особая форма реализации уголовной ответственности, одна из гуманных мер уголовно-правового принуждения виновного с позиции сохранения социального статуса. В данной мере реализованы все признаки мер социальной защиты (самого осужденного, потерпевшего от преступления, интересов общества и государства).

Признаки назначения условного осуждения сближают рассматриваемую меру по правовой природе с собственно уголовным наказанием. Поэтому уголовно-правовые нормы об условном осуждении целесообразно разместить в специальной главе Уголовного кодекса РФ (УК РФ) в разделе «Наказание», определив название главы как «Условное неприменение наказания».